

Komet kommenterar 2022:07, publicerad 2022-03-16

En viktig uppgift för beslutsfattare är att framtidssäkra förvaltning och regelverk för datadelning, enligt World Economic Forum. En digital mellanhand kan hjälpa till att hantera data på ett korrekt sätt.

Kommenterad rapport

World Economic Forum. **Advancing Digital Agency: The Power of Data Intermediaries.** *Insight report.* Lead author A. J. Flanagan. February, 2022¹

Komets kommentarer

- Reglering av data beskrivs på ett generellt sätt i den kommenterade rapporten, som ska kunna läsas och diskuteras globalt. Men det är viktigt att komma ihåg att de juridiska förutsättningarna är olika, beroende på var i världen verksamhet bedrivs. För länder inom EU har dataskyddsförordningen, ofta kallad GDPR², stor betydelse för hur data som innehåller personuppgifter kan hanteras. Dessutom har Sverige kompletterande nationell lagstiftning.³
- Inom EU pågår en förändring för att underlätta datadelning och bygga upp europeiska datautrymmen. I november 2021 nåddes en politisk överenskommelse mellan Europaparlamentet och EU:s medlemsstater om ett lagförslag inom området. Arbetet pågår med att utveckla och finansiera utrymmen för att samla europeiska data inom till exempel hälsa, jordbruk och tillverknings.⁴
- Det finns många exempel på pågående svenska initiativ och strukturer för att lagra och dela data, som på olika sätt delas av flera aktörer. Ett exempel är att Myndigheten för digital förvaltning tillhandahåller Sveriges dataportal, som samlar och tillgängliggör data inom en rad olika kategorier från nästan två hundra myndigheter.⁵ Hösten 2021 fick Vinnova i uppdrag att kartlägga och analysera behov av utvecklingsinsatser för hantering och delning av data.⁶
- Att lagra och dela data kräver tekniska och praktiska förutsättningar (vad som *går* att göra) och kunskap om policy och juridik (vad som är *tillåtet* att göra). Men det är även centralt att beakta etiska aspekter (vad som är *lämpligt* att göra). I den kommenterade rapporten resonerar WEF kring möjligheten att ta hand om frågor som framför allt rör policy och etik i datadelning genom en "digital mellanhand". Att synliggöra och diskutera såväl policy som etik är grundläggande för en trygg och ansvarsfull teknikutveckling, menar Komet.⁷

World Economic Forum

World Economic Forum (WEF) är en internationell organisation för samarbete inom politik, näringsliv, kultur och samhälle.

Den grundades 1971 som en ideell stiftelse och har sitt huvudkontor i Schweiz.

¹ https://www3.weforum.org/docs/WEF_Advancing_towards_Digital_Agency_2022.pdf

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

³ Läs mer om hur svenska regler, EU-regler och internationella regler fungerar och hur olika regelverk förhåller sig till varandra i rapporten *Så funkar det! Om lagar och regler*. Komet beskriver 2021:05.

⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6428

⁵ www.dataportal.se

⁶ www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2021/10/uppdrag-att-kartlagga-behov-av-utvecklingsinsatser-for-datadelning/

⁷ Läs mer om Komets arbete med ansvarsfull teknikutveckling: www.kometinfo.se/vart-arbete/ansvarsfull-teknikutveckling/

Sammanfattning av originalrapporten

World Economic Forum (WEF) utgår från att många känner igen sig i att surfa in på en webbsida, få upp en text som beskriver villkor – som man varken förstår eller tar sig tid att läsa. Få internetanvändare vet vad som händer med deras data, menar WEF, som ser en risk för minskad tillit till myndigheter och företag som hanterar data. I förlängningen kan det leda till att människor inte vågar använda teknik, tror WEF. I rapporten beskrivs möjligheter och risker med att införa ett slags digital mellanhand, som ser till att data om enskilda personer hanteras på ett korrekt sätt.

Rapporten tar särskilt upp vad beslutsfattare ska tänka på för att göra det möjligt att utveckla och använda digitala mellanhänder. Deras viktigaste uppgift är att se till att såväl förvaltning som regelverk är framtidssäkrade, anser WEF, som betonar att de juridiska förutsättningarna måste vara långsiktiga och förutsägbara. Eftersom det finns potentiella risker, till exempel att data kommer i felaktiga händer, måste beslutsfattare säkerställa att utvecklingen görs inom trygga och säkra ramar.

WEF menar att beslutsfattarna måste säkerställa transparens och neutralitet, portabilitet och att den som hanterar data beaktar och skyddar enskilda personers intressen. Det måste också finnas regelverk som ser till att data långsiktigt hanteras korrekt, även om en digital mellanhand skulle gå i konkurs eller sluta fungera av någon annan anledning. Beslutsfattarna måste också reglera hur tillsyn ska ske, samt i vilken omfattning aktörer inom offentlig sektor, till exempel olika kontrollorgan eller domstolar, ska kunna komma åt data som finns lagrade hos en digital mellanhand.

En digital mellanhand skulle kunna...

- lagra individers personuppgifter på ett sådant sätt att bearbetning av data kan ske hos mellanhanden, som sedan förmedlar resultatet utan att dela själva data.
- ge information och råd till individer, samt spårning av vem som använder deras data, för vilket ändamål och till vilken nytta.
- ge individer möjlighet att påverka villkoren för hur deras data används.
- göra det lättare att tillgängliggöra personliga data för forskning.
- tillhandahålla tjänster, såsom anonymisering eller pseudonymisering av data, aggregering av data, nyckeltalsmätning (benchmarking) och säker datalagring.
- Underlätta inhämtande av samtycke.

Exempel på vad en digital mellanhand skulle kunna göra, enligt WEF:s rapport.

Exempel på modeller för att dela data

- dataförvaltare (eng. data stewards); tjänsteman eller grupp som ges befogenhet att säkerställa att data används på ett ansvarsfullt sätt, till exempel genom att hantera rättigheter och samarbeten.
- digital förtroendeman (eng. digital fiduciary) hjälper enskilda personer att hantera sina "digitala jag".
- en samling avtal (eng. data trust), antingen informella (baserade på förtroende) eller juridiskt bindande, där någon annan delegeras ansvar och praktiska uppgifter förknippade med att sköta kontrollen över data.
- samarbete kring data kan ha olika namn (eng. data collaborative, data cooperative, data commons) och många olika former. Gemensamt är att olika aktörer, mer eller mindre formellt, kommit överens om att dela data. Det kan vara en "datasjö" som samlar data som flera kan använda, eller rättigheter till gemensam odelbar dataresurs. Det kan också handla om att dela förvaltning, modeller eller kompetens.

Om Komet Kommenterar

Komet kommenterar aktuella internationella rapporter som rör regelverk, teknikutveckling och innovation. Syftet är att ge ett svenskt perspektiv, sätta information i ett sammanhang och göra underlaget lätt tillgängligt.